

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף פט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

בשבתות כפי השגת העושה הבודאי שהפעולה היא מעכבת ולא מספיק מחשבה אולם זה שונה מתורה שהלשמה הוא לשם התורה. ועיי"ש בראיותיו. היינו, לדעת את ענין הרמאות של הרמאי, אך זה חלק מהתורה, הן כדי לדעת את ההלכות כפי האמור בסוגיא, והן כדי לדעת משפטי המיגו וכו'.

סיכום הדף נושא: מידות ומשקלות

למדנו במשנה שהמידות במסחר נמדדים לפי מנהג המקום, ובמקום שמוכרים במחוק אסור לגדוש מחמת הפסדו של מוכר, ובמקום שנהגו לגדוש אסור למחוק מחמת הפסדו של לוקח. **מבאר הגמ'** שהמקור "איפה שלמה", היינו שצריך שהאיפה תהיה שלמה כדי שלא יבואו לרמות, אף שאם יפחות לו יוכל להיות שימחול לו ולא יעבור באיסור, **אולם** ילמדו ממנו שכך המידות את צדדי המשקל, **שנאמר** "אבן שלמה וצדק". לומר אני אמחוק ויוריד במחיר, **או** להפך במקום שנהגים למחוק לא יאמר אגדוש ואוסיף לך במחיר, **שנאמר** "איפה שלמה וצדק היה לך". **וכן למדנו** שבמקום שמשווים את צדדי המשקל, לא יכריעו לצד וכן להפך, **ממה שנאמר** "אבן שלמה". ולא יכריעו ויסיף במחיר, ולא יפחית במחיר וישווה את צדדי המשקל, **שנאמר** "אבן שלמה וצדק".

אמר רב יהודה מסורא, "לא יהיה לך בביתך" מחמת "איפה ואיפה", היינו העניות **מחמת** חוסר אמת במשקלות, **וכן** "לא יהיה לך בכיסך" מחמת "אבן ואבן", **אבל אם להנהיג היא** "אבן שלמה וצדק", א"כ "יהיה לך", וכן אם "איפה שלמה וצדק", "יהיה לך". **למדו בברייתא**, שמעמידים שומרים על תיקון המידות, **ולא** על הפקעת שערם, שהרי בין כך לא ירכשו אצל היקרים. **בבית הנשיא** העמידו שומרים אך על השערם, **אמר שמואל לקרנא**, לך תלמד אותם שאין צריך שומרים על השערם, הלך קרנא ולמדם שמעמידים שומרים אף על השערם, **שמואל הקפיד** ויבא לקרנא, קרנא בין עיניו. **וקרנא סבר כרמי בר חמא** בשם רב יצחק, שמעמידים שומרים אף על השערם שחוששים לרמאים, שממתינים עד שהמוכרים הולכים, ומוכרים ביוקר.

מבואר בברייתא, שאבני המשקלות הם "ליטרא", "חצי ליטרא" "רבע ליטרא", **ולא עשו אבנים ומשקלות פחות** משום שבקל ניתן להגיע לרמאות, ואין דרך להשתמש במשקל כה נמוך, **ובאם היה צריך משקל נמוך**, שישתמש במטבעות. **כאשר הלוקח ביקש 3/4 ליטרא, לא שוקל ג' פעמים רבע, שהרי** יפסיד המוכר מחמת ההכרעות וכד', אלא מניח אבן של ליטרא, ובצד של הבשר מניח רבע ליטרא, בתוספת הבשר. **אם ביקש הלוקח** 10 ליטרות, מודד בפעם אחת, ומוסיף הכרע אחד על הכל.

במאזניים יש ג' חלקים: "נפש", "קנה" "מיתנא", ה"נפש" הוא צינור שמחובר לתקרה ויורד למטה בצורה אנכית, בסופו מחובר "קנה", המחובר במאזן, ביחד הם כעין (L), בכל צד של ה"קנה" משתלשל "מיתנא" הוא החבל, שאליו מחובר הכף בה מניחים את אבני המשקל ומאידיך את הדבר הנשקל. **יש משמעות** לאורך ה"נפש" שאם קרובה היא לתקרה, לא יוכל ה"קנה" להיות מוטטה הרבה, **וכן לפי אורך** ה"קנה" ואורך ה"מיתנא" יורגש ריבוי או חיסור המשקל, שכלל שהם יהיו יותר ארוכים, יורגש ההכרע ביותר. ונתנו חכמים מידות לצורת המאזניים.

מאזניים ששוקלים בהם מתכות (לפי ביאור ר"פ בריש עמוד ב), הנפש יהיה רחוק מהתקרה ומהקרקע בשיעור ג' טפחים, והקנה והחבל יהיו יב' טפחים (לפי הרשב"ם הקנה עצמו 4, וכל חבל 4, סה"כ יב'). **מאזניים של מוכרי צמר וזכוכית**, הנפש יהיה רחוק מהתקרה ומהקרקע בשיעור ב' טפחים, והקנה והחבל יהיו ט' טפחים. **מאזניים של חנווני ובעה"ב**, הנפש יהיה רחוק מהתקרה ומהקרקע בשיעור טפח, והקנה והחבל יהיו ו' טפחים. **מאזניים של צורף**, הנפש יהיה רחוק מהתקרה ומהקרקע בשיעור ג' אצבעות, וכתב התנא שאינו יודע שיעור הקנה והמיתנא.

אמר רבי מני בר פטיש, כפי המזכר בהלכות של מידות ומשקלות, כך לענין טומאה, היינו שבדבר שאין בו את המידה הנכונה, אינו כלי ואינו מקבל טומאה, והחידוש לגבי הקנה והמיתנא, שהם לא נשנו במסכת כלים.
אין עושים את המשקלות מבדיל, עופרת, תערובת מתכות, כיון שהם נשחקים, **ועושה** מאבן ומזכוכית. **הכלי המשמש למחירת הגודש**, אין עושים מדלעת משום שלא מוחק יפה מחמת שהוא קל, לא של מחמת מחמת הכובד, אבל עושה משקמה ומאברוע. **וכן לא עושים את המקח מצד אחד עבה ומצד שני אדק**, אלא בשני הצדדים אותו דבר, כדי שהמוכר לא יקנה סחורה וימחוק בדק, וכאשר ימכור ימחוק בעבה. ולא ימחוק בבת אחת, ולא ימחוק קצת קצת, אלא בפעם אחת בנחת. **על כל הדברים אמר רבינוח**, או יא לא אמר, שמה ילמדו הרמאים, או יא לא אמר, שיחשבו הרמאים שאין תלמיד החכמים בקיאים ברמאות שלהם. **הסתפקו** האם ריו"ח אמר את ההלכות או לא, אמר **רב שמואל בר רב יצחק**, אמר ריו"ח ממה שנאמר "כי ישרים דרכי ד' וצדיקים יכלו בו" ופושעים יכשלו בו".

"לא תעשו עול במשפט במשה ובמשקל במשורה", למדו בברייתא "במדה", מדידת קרקע, שלא ילמדו לאחד בחמה ולשני בגשמים. **"במשקל"**, שלא יטמין את המשקל במלח. **"במשורה"**, שלא ירתיח ומחמת הקצף נראה כאילו המידה מלאה. **ואם התורה הקפידה על "משורה"** שה שיעור 1/36 מלוג, בודאי שעל זיוף במשקל יותר גבוה.
אמר רב יהודה אמר רב, אסור שישיה מידה שאינה מדויקת, אפילו אם השימוש בה לצורך עבית של מי רגלים, כיון שיש חשש שמשהו יטוץ את הכלי וישתמש בו למשקל. **אמר רב פפא**, אבל במקום שיש ממונים לחתום על משקל מדויק, אין חשש שהרי אם אין חותמת לא ישתמש. ואף אם אין חותמות, **אולם אם באים** לבדוק את המשקלות, אין חשש שימדדו במשהו לא מדויק. **וזהו הגמ'**, שאין כך ההלכה שהרי לפעמים בשעת הדחק ישתמש ויביא לידי מכשול, **ולכן** כדעת רב שמואל להשהות כלל משקל שאינו מדויק.

חכמים נזהרו בלשונם.

אמר רבי יוחנן לגבי דיני המשקולות והמידות, או יא לא אמר או יא לא אמר, אם אמר יתכן וילמדו הרמאים מדברי איך לשקר ואיך לרמות, אם לא אמר יחשבו שאין לחכמים הבנה במה שהם עושים, עד שאמר רב שמואל בר רב יצחק "כי ישרים דרכי ד' וצדיקים יכלו בו" ופושעים יכשלו בו". וצריך להבין בדברי ריו"ח, אם זאת ההלכה וכך הוא הדין, מדוע היה לו לחשוש מדברי הרמאים. וכעין זה יש להקשות בהרבה מקומות שמצאנו בחז"ל שירדו להבנת דברי הצדוקים וענו להם, וצריך להשכיל מדוע לענות להם, מה עניין לחשוש מדבריהם, אם הדבר נכון לאמיתיה של תורה, מה לנו ולהם, מה לנו ולשיטתם, וכפי שביאר רב שמואל בר רב יצחק ופושעים יכשלו בו".

לגבי הגורל בשערים של יוה"כ (יומא מ, א) יש עניין שיעלה הגורל לד' ביד ימין. שאלו תלמידיו את רבי עקיבא, עלה בשמאל מהו שיחזור לימין? אמר להן אל תתנו מקום לצדוקים לדרות. וכו'. אמר רש"י, למינן לתלמידי ישו הנוצרי החולקים על התורה לדרות ולמשול בהן לקפח אתכם בדברים שאינארו לפי רצונם הם עושים הכל. (ע"פ השמטות הצנונה במהדרות וגשל).

מבאר במהרי"ץ חיות את העניין, למדנו בתחילת פרק ראשון ביומא שהיו מקפידים בפרה אדומה אף על כלי אבנים וכלי גללים וכו', וכל זה מחמת הצדוקים שהיו מזלזלים דיני פרה, מאחר ואנו למדנו שכשרה בטבול יום וכו', ואותם כת צדוק ובייתוס אשר הכחישו את הקבלה והתורה שבע"פ טענו על עדת הרבנים כי הנקל אצלם לעקם המקראות כטוב בעיניהם, ולהוציא דרשות שונות לעשות במצות התורה כחפצם. וחז"ל היו עושים מעשה להוציא מליבין של צדוקים. ובכל זאת אם לא ראו הכרח גדול, לא רצו להורות דבר התמוה לרבים למען לא ישאצו הצדוקים מקום ללעוג עליהם ואמרו חז"ל "לא ניתן פתחון פה לצדוקים לדרות בנו".

וכעין דבר זה, (יומא לב, א) הוצאת הכף והמחמתה מקודש הקודשים, נכתבה שלא כפי הסדר. וכו'. שואל האברבנאל, מדוע לא הוציאו את הכף והמחמתה מיד, יחד עם כל עבודת יום הכיפורים. בשלמא את המחמתה אפשר לומר שהיו צריכים להתמתן עד שיכלה עשן הקטורת, אולם את הכף לכאור' היה אפשר להוציאה, שהרי נגמרה מלאכתה. והיה הכתן יכול להוציאה החוצה מיד.

אומר הפרדס יוסף, היות ולמדנו, שהצדוקים היו דורשים את הפסוק "כי בענן אראה על הכפורת" בסילוף, שלמדו שצריך להקטיר לפני הכניסה לקודש הקודשים. א"כ לדבריהם, כלל לא היו מכניסים את הכף. לכן באו חז"ל ואמרו, דין תורה להקטיר בתוכו, ונשאיר את הכף יחד עם המחמתה להורות שלא שם חלקנו כמותם.

אמר המהרי"ץ חיות מכאן המקור לדברי השו"ע (יו"ד ס' רמב' סעיף י') "יש מי שכתב שאסור לחכם להתיר דבר התמוה שנראה לרבים שהתיר את האסור". עכ"ל. כלומר למדנו מדברי המהרי"ץ חיות, שיש הלכה שאסור לחכם להתיר דבר תמוה. ואם הצדוקים או הבייתוסים באו עם טענה זו או אחרת, בביאור הפסוקים, צריך להוציא מלב הטועים.

ברמב"ם (שו"ת ס' רסל. ובמהדרות פריימן ס' מו') נשאל, לגבי קהילה שמקצתם נהגו לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות. והיה שם חכם שקרא תגר על העניין, שאין לעשות מן התורה חלק חשוב וחלק שאינו חשוב. וכתב הרמב"ם בתשובתו, וכל דבר שיש למינים פתחון פה עליו חוץ מדעת רבותינו ז"ל, ראוי לנו לפרסם המחלוקת עליהם, וכמו שאמרו מטמאים היו את הכהן השרוף את הפרה להוציא מלבן של צדוקים. (ובתו"ד שם כתב אף שיש קהילות שכן נהגו לעמוד אלא לנו להנוג כמותם שהרי צריך להבריאת את החולים ולא להחליא את הבריאים).

בשו"ת רבי אליהו כמותם (סימן נו) לגבי (נז) ללקמן יש נוחלין), שדעת הצדוקים שבת יורשת מק"ו, אם בת הבן יורשת, בודאי שהבת עצמה יורשת. ודחה אותם רבי יוחנן בן זכאי. וכו'. אמר הרשב"ם, שרבי יוחנן בן זכאי מעיקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר, דאסור לגלות להם טעמי התורה. אמר הרא"ם, במקום שאפשר לדחותם, אין צריך להזדקק להם. לא לענות להם ולא לדרוש בפסוקים ובטעם הדבר. אולם במקום שאי אפשר לדחותם, מותר להודיע להם. שהרי מצינו בדברי הגמ' הנזכרת, שבסוף רבי יוחנן בן זכאי גילה לצדוקי את טעם הדבר.

ומסיים הרא"ם וז"ל "ונהי שאין ראוי לכתחילה ללמדם, מכל מקום אם נפל שום אחד ממנו ביוכוח עם הצדוקים ואין אנחנו יכולים לדחות הצדוקי בקש, **צריך להודיעו טעמו של דבר מפני חלול השם**".

מהי תורה לשמה?

כאמור רבי יוחנן או יא לא אמר, שיחשבו הרמאים שאין אנו בקיאים במעשה הרמאות שלהם.

במוקד הדבר ביאר בנפש החיים, (שע"פ פ"ב נו') שענין לימוד התורה לשמה אין הכוונה דבקות. "דבקות" ענינה ריכוז בדבר אחד ובקיורבת אלוקים. ובטעם כאשר לומד הוא בדבקות פעמים מפסיד הוא כמה וכמה חלקים בתורה שצריכים לדעת את האופן הגשמי של הענין כמו עניני המיגו בטענת הרמאי וכדו'. אמת, גם אין לומר שכלל לא צריך טהרת הלב עבור לימוד התורה שהרי בודאי אם אין יראה אין חכמה (שם פרק ד'). אלא ענין התורה לשמה הכוונה "לשם התורה" היינו להוסיף לקח ולפלוטו בידיעת התורה והבנתה ולא לצורך גאוה וקנטור ח"ו אלא לשם התורה וביאור עניניה וכוונתה. ומאיך ומשיית המצוה בודאי ושצריכה להיות למצוה חו המוכרח דרכות ורמחמשרה טוהרה